

ELABORAT O POTREBI ZA FORMIRANJEM
LABORATORIJE ZA EKSPERIMENTALNU PSIHLOGIJU
NA FILOZOFSKOM FAKULTETU U NOVOM SADU

Novembar 2009. godine

PSIHOLOGIJA U FILOZOFIJI

Psihološki fenomeni su bili zanimljivi od antičkog doba. Ljudi su se praktično oduvek bavili sobom i svojim sposobnostima (inteligencijom, učenjem, sopstvenom mogućnošću shvatanja sveta, ličnošću i karakterom) ali i drugim, za psihologiju relevantnim fenomenima (svojim motivima, emocijama, međuljudskim odnosima i organizacijom ljudi u grupe). Prve verzije psiholoških modela nalazimo u tekstovima najpoznatijih antičkih mislilaca, od kojih je verovatno najpoznatiji model ljudskog temperamenta (Hipokrat, 460-370 p.n.e.), Aristotelov rad o memoriji i pamćenju (350 p.n.e), i na kraju Platonovo delo o poreklu psihe (Τίμαιος, 360 p.n.e), mentalnim reprezentacijama i organizaciji društva (Politeía, 360 p.n.e).

Zbog ove duge istorije interesovanja, psihologija i danas nalazi svoje mesto na filozofskim fakultetima kao jedna od fundamentalnih disciplina. Međutim kao što je već Aristotel primetio nauka se ne može razvijati bez empirije.

EKSPERIMENT U PSIHOLOGIJI

Svaka fundamentalna nauka zasniva svoja znanja na empirijskim podacima, koji su antičkim vremenima pre svega značili opservaciju fenomena i uočavanje korelacija, a u novijoj istoriji su se okrenula eksperimentisanju i uočavanju uzročno-posledičnih veza.

Psihologija kao nauka svoj život počinje u XIX veku otvaranjem niza laboratorija za eksperimentalnu psihologiju, na najprestižnijim univerzitetima u Evropi i Severnoj Americi. U Evropi, Vilhelm Vunt (Wilhelm Maximilian Wundt, 1832 -1920) na Univerzitetu u Lapcigu, 1879, otvara prvu laboratoriju za eksperimentalnu psihologiju. Do 1881. istraživanja je bilo toliko puno da se

pokreće i časopis za psihološka istraživanja. Paralelno, na univerzitetu Harvard, Viljem Džejms (William James, 1842 –1910) osniva identičnu eksperimentalnu laboratoriju.

Danas su laboratorije za eksperimentalnu psihologiju sastavni deo svakog odseka za psihologiju. U našoj sredini, najdužu istoriju ima laboratorija Filozofskog fakulteta u Beogradu i za njom odmah sledi laboratorija na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu.

Kroz ove dve laboratorije se obrazovao veliki deo profesorskog kadra na univerzitetima u Srbiji. Jedan deo ljudi koji su se obrazovali danas ima prestižna profesorska mesta na univerzitetima zapadne Evrope, Severne Amerike i Australije.

Potreba za laboratorijom proizilazi iz činjenice da važne primenjene discipline, poput, na primer, pedagoške psihologije, ne mogu funkcionisati bez provere opštih principa, u ovom slučaju: učenja, pamćenja, opažanja, rešavanja problema, u strogo kontrolisanim eksperimentalnim uslovima. Tek kada studenti u toku izvođenja eksperimenta uoče jasne uzročno-posledične veze, moguće je da diskutuju i osmišljavaju različite primenjene tehnike i programe, koji će u praksi davati najbolje rezultate. Tako, na primer, saznanja do kojih su došli u vezi sa učenjem i pamćenjem, dovela su do čuvenog modela "programiranog učenja" (Skinner, 1958), kao i do brojnih drugih programa učenja i obrazovanja.

LABORATORIJA ZA EKSPERIMENTALNU PSIHLOGIJI U NOVOM SADU

Laboratorija u Novom Sadu je po svom osnivanju pre 15 godina zadovoljavala osnovne uslove rada. Međutim poslednjih decenija u svetu je doslo do naglog razvoja potrebe za ispitivanjem kognitivnih funkcija. Najvećim delom ovaj veliki preokret nastaje zbog potreba usaglašavanja veštačkih sistema (računari, telefoni, automobili, liftovi) našim kognitivnim sposobnostima kako

bi povećana sinergija dovela do ugodijeg životnog stila. Osim toga, fundamentalne discipline vezane za memoriju, jezik i mentalne reprezentacije su napredovale zahvaljujući potrebi da se stvore veštački sistem i baze koje bi funkcionisale na mnogo optimaniji način, pre svega, slično ljudskom mozgu. Iz ovakvih poduhvata smo dobili programe koji kontrolišu greške u pisanju (spelling checker), a dalji multidisciplinarni projekti u koje se uključuju lingvisti, programeri i psiholozi, bave se veštačkim prevodjenjem s jednog jezika na drugi, razumevanjem rukopisa i drugih aspekata jedne od najvažnijih ljudskih funkcija – jezika.

LABORATORIJA U EDUKACIJI

Međutim i pored svega rečenog naša laboratorija, kao i većina laboratorija na našem fakultetu, pre svega ima edukativnu funkciju. U tom smislu naši naponi su bili usmereni ka nabavci opreme koja će omogućiti studentima da prođu neophodnu obuku koja njih dovodi na ravnopravno mesto na poslovnom tržištu Evrope.

Ovu potrebu prepoznala je i Evropska Unija, te je preko svojeg programa razvoja visokog obrazovanja – Tempus, finansijski podržala delimično opremanje jedne savremene psihološke laboratorije. To je, ujedno, bio i prvi projekat Tempus (JEP 41071 2006) koji je uključivao naš Filozofski fakultet. Konačno, deo sredstava je obezbeđen i na osnovu projekata Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije (B-149008, D-149030), dok je adaptaciju prostora pomogao Sekretarijat za obrazovanje AP Vojvodine. Ukratko, i domaći, i inostrani partneri i institucije pokazale su razumevanje i podržale formiranje laboratorije za eksperimentalnu psihologiju na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu.

TEMPUS PROJEKAT

Formiranje laboratorija za eksperimentalnu psihologiju je motivisano usklađivanjem sistema obrazovanja psihologa prema standardima Bolonjske deklaracije. U okviru projekta Tempus JEP 41071 2006, pod nazivom *Improvement and Restructuring of the Psychology Curriculum according to the Bologna Declaration*, čiji cilj osavremenjivanje osnovnog nivoa obrazovanja psihologa, stoji da je jedan od osnovnih zadataka projekta formiranje dobro opremljenih laboratorija.

Pre svega, u ovom projektu je prikazan Filozofski fakultetu u Novom Sadu u veoma pozitivnom svetlu, kao lider u osavremenjivanju nastave i nastavnog programa.

"The University of Novi Sad is the most active educational institution in Serbia in promoting the Bologna Declaration and the Psychology department, in particular, has the benefit of past collaboration with the University of Munich (LMU) on the CLIPSEE project. The Novi Sad department has 32 faculty members, including 8 professors, 7 assistant professors and 18 teaching assistants."

Dalje, osnovna motivacija projekta Tempus bazirana je na masovnosti discipline, odnosno na procenjenom broju studenata:

"Psychology is exceptionally popular among young people in this region, the usual ratio between the number of applications and number of accepted students being 4:1. This means that only the strongest, academically capable applicants are selected for places."

Osnova Tempus projekta je bila promena u obrazovanju psihologa koja nije bila samo formalne prirode već i suštinska promena nastavnih sadržaja, koja se ogleda u otvaranju mogućnosti za nove specijalnosti, a ne isključivo za kliničku praksu:

"Traditionally, it was clinical psychology that attracted the majority of young people into psychology, and most graduated into clinical practice (after postgraduate training). However, in the last 10 years, job opportunities have arisen for psychology graduates in novel areas such as public service, information and technology, and in business manage-

ment and marketing in both governmental organizations and private businesses. Moreover, new methodological skills are required for effective employment in areas concerned with the prevention of ill-health, evidence-based counseling and in educational and health psychology. Such a change requires a substantial shift in the topics covered within the basic psychology curriculum, to match those taught by the project's EU consortium members; these represent universities that are highly successful in equipping psychology graduates for a variety of jobs (extending beyond psychology per se) within the modern EU job market."

Zadatak same laboratorije će, kako se konstatuje, predstavljati osnovu novog kurikulumu:

"The basic structure will consist of a first year of introductory teaching and laboratory work, a second year of "core" modules (in developmental, cognitive, biological, social and experimental psychology) and a third year of advanced and option modules. The present project relates to the design and delivery of the undergraduate part of the program (BA) but will prepare students to continue into a wide range of commercial jobs, or into applied, work-related professional Masters programs (MA)."

ODRŽIVOST I BUDUĆI RAZVOJ PROJEKTA FORMIRANJA LABORATORIJE

NA OSNOVU PROJEKTA TEMPUS

Prema izveštaju komisije, planirano je da obrazovni rad u okviru laboratorije bude uspostavljen na sva tri nivoa edukacije:

1. Enhance the undergraduate curriculum

Elementary training, during regularly scheduled tutorials in 5 undergraduate courses: Learning and Memory, Higher Cognitive Functions, Cognitive Neuroscience, Perception, Mental health.

2. Enhance the graduate curriculum

Advance practical training of the graduate students under the supervision of senior researchers, which would enable them to be competitive on the European and US academic market.

3. Enhance the international collaboration

Long-term plan is to develop a research facility that would attract foreign graduate and post-doctoral students as well as eminent researchers. The facility would be unique in the region and hence facilitate valuable (but currently undeveloped) regional collaboration and student exchange."

U tom smislu se mi nadamo da po završetku ova laboratorija preraste u specifični regionalni edukativni centar:

I Building a strong curriculum for graduate and undergraduate students, preparing them to continue their education and/or research in other regional and world centers for Psychology.

II Creating a laboratory in the field of cognitive science, which would encompass broad range of topics from the early development to adult functions, from scientific to applied, from behavioral to brain data.

III Developing foundations for the long-term research collaboration with the prestigious institutions."

Iz svega ovoga bi proistekli i naučni sadržaji, pre svega kao magistarski i doktorski radovi naših studenata i kao publikacije Filozofskog Fakulteta.

AKREDITACIJA

Realizacija Tempus projekta je koincidirala sa akreditacijom studijskih programa u Srbiji. Programu Odseka za psihologiju je upućeno 4 zamerke, od strane akreditacione komisije (8. oktobar 2008. godine). Ovde ćemo obrazložiti samo onu koja je relevantna za ovaj elaborat, a koja se odnosi obrazovanje psihologa u oblasti istraživanja:

" Примедба

' ... за целину докторских студија у области психологије апсолутно недостају психолошке лабораторије са одговарајућом опремом које су неопходне.' "

U odgovoru akreditacionoj komisiji, naglašeno je da je formiranje laboratorije i obezbeđivanje adekvatnog laboratorijskog prostora u toku:

" Корекције

ПРИЛОГ БР. 3

Одсек за психологију у свом саставу има и Лабораторију за експерименталну психологију, што је утврђено и Статутом Филозофског факултета. Ова Лабораторија је смештена неадекватно и у привремене просторије, али се рад у њој одвија континуирано. Лабораторија је тренутно опремљена са два рачунара на којима се изводе експерименти из области визуелне перцепције и психолингвистике. Чланови лабораторије имају дугогодишњу срадњу са колегама из Лабораторије за

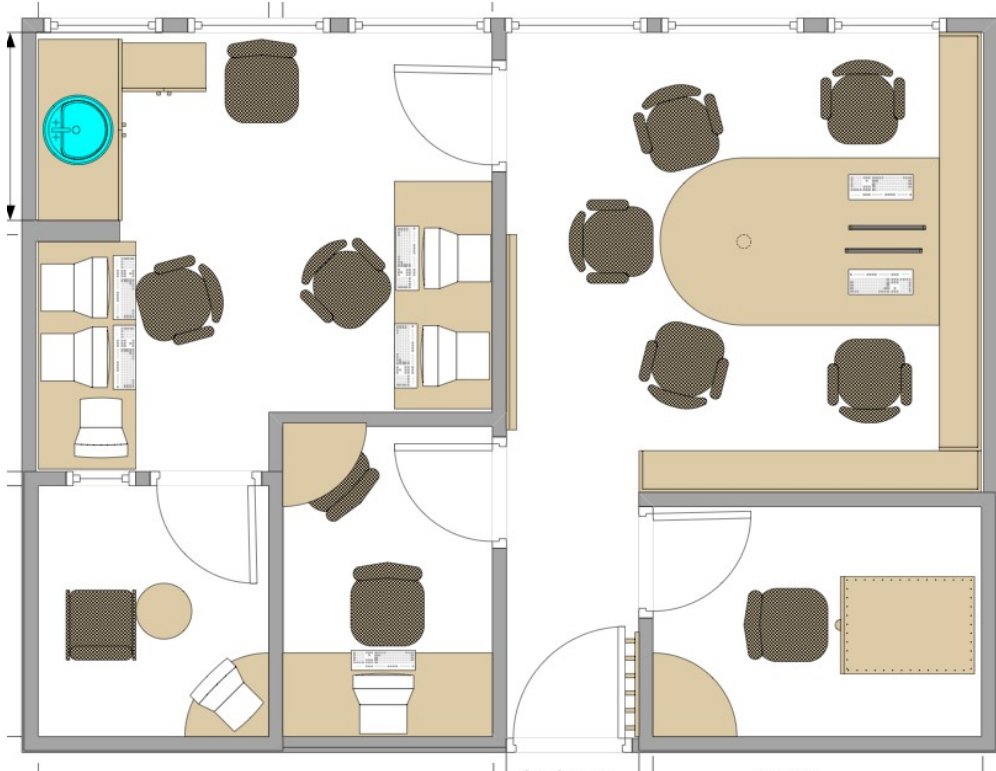
експерименталну психологију у Београду, тако да сви истраживачи користе ресурсе обе лабораторије на најбољи могући начин. С тим у вези, претходних година је неколико истраживања колега из Београда изведено управо у новосадској Лабораторији. Током школске 2007/2008. године отпочео је са реализацијом ТЕМПУС пројекат у који су укључени чланови Одсека за психологију (ЈЕР-410712006). Од средстава пројекта у току је опремање Лабораторије, а руководство Филозофског факултета је обезбедило нове и адекватне просторије. До сада је од опреме набављен систем за праћење покрета очију (eye-tracker) последње генерације, додатни рачунари и уређаји – коморе за извођење експеримената у области визуелне перцепције, као и EEG. У Лабораторији за експерименталну психологију у Новом Саду ангажована су пет наставника. У Лабораторији раде два студента докторских студија, четири мастер-студента и више од десет студената основних академских студија."

Na osnovu ovoga, uz još tri korekcije koje nisu relevantne za ovaj elaborat, plan i program Odseka za psihologiju, ali i Filozofskog fakulteta u celini, prošao je akreditaciju.

NASTAVA U LABORATORIJI

Održavanje nastave u laboratoriji iziskuje nešto drugačiju organizaciju prostora od one koja bi bila optimalana kada se laboratorija koristi isključivo u istraživačke svrhe. Šematski prikaz rasporeda opreme prikazan je na slici 1. Kao što se može videti, osim prostorija vezanih za samo ispitivanje tu je i prostor za obuku (sto sa 5 stolica, gore i desno) koji omogućava nastavni rad u malim grupama, sa aktivnim radom na osmišljavanju i izvođenju eksperimenata, kao i obradi podataka koji su prikopljeni tokom istraživanja. Za nastavu je takođe esencijalno da sva oprema bude grupisana tako radni prostor i kontrolne sobe budu raspoređeni uz maksimalnu uštedu prostora.

Tehnički deo projekta adaptacije prostora za ovu, za naše uslove, specifičnu opremu, preuzele su na sebe kolege sa Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu, u saradnji sa Vojnotehničkim institutom Srbije, a uz stalni nadzor i konsultacije sa prof. dr Zoltanom Jegešom, Sekretarom za obrazovanje AP Vojvodine. Ovaj tehnički elaborat će biti posebno dostavljen in a osnovu njega će se izvoditi radovi.

SLIKA 1